

The Effect of Special Consumption Tax on Preventing the Consumption of Vice Goods: The Example of Tobacco and Tobacco Products

Selçuk Buyrukoğlu^{1,a,*}, Özge Çetintaş^{2,b}

¹Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü, Sivas-Türkiye

²Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı, Bilim Uzmanı, Sivas-Türkiye

*Corresponding author

Research Article

History

Received: 20/09/2023

Accepted: 28/11/2023

ABSTRACT

Taxes, which are the most important source of income for many states, are applied to fulfill both financial and non-financial purposes. However, the variety and scope of taxes applied may impose a different mission on each tax. Taxes on non-virtuous goods are a powerful tool to reduce the consumption of such goods and a reliable source of income for the state. These taxes and significant increases in high prices encourage unscrupulous product users to quit, discourage potential users from starting, and reduce consumption among those who continue to use. Moreover, high taxes on non-virtuous goods are caused by the consumption of such goods; It is an important factor in reducing death, morbidity and economic costs. In addition to the positive effects of such taxes, they also have some negative effects. For example, the increase in taxes applied to non-virtuous goods also increases informality. The heavy tax burden on products such as smuggled cigarettes and alcohol has a very important role in the informality choice of those who use these products. In order to prevent this, a tax policy aimed at preventing or reducing the use of vice goods and special policies to stop illegal sales are required. In order to prevent the use of vice goods, it is recommended to increase the prices and taxes of these goods, taking into account certain policies to reduce illegal access.

Keywords: Non-Vicious Goods, Tobacco and Tobacco Products, Special Consumption Tax, Türkiye.

Erdemsiz Malların Tüketiminin Önlenmesinde Özel Tüketim Vergisinin Etkisi: Tütün ve Tütün Mamulleri Örneği

Süreç

Geliş: 20/09/2023

Kabul: 28/11/2023

Öz

Birçok devletin en önemli gelir kaynağı olan vergiler gerek mali gerekse mali olmayan amaçları yerine getirebilmek amacıyla uygulanmaktadır. Ancak uygulanan vergilerin çeşitliliği ve kapsamının farklı olması her bir vergiye farklı bir misyon yükleyebilmektedir. Erdemsiz mallar üzerinden alınan vergiler, bu tür malların tüketiminin azaltılması için güçlü bir araç ve devlet için güvenilir bir gelir kaynağıdır. Bu vergiler ile yüksek fiyatlara neden olan önemli artışlar, erdemsiz ürün kullanıcılarını bırakmaya teşvik etmekte, potansiyel kullanıcıların da başlamasını engellemekte ve kullanmaya devam edenler arasında tüketimi azaltmaktadır. Ayrıca, erdemsiz mallar üzerindeki yüksek vergiler bu tür malların tüketiminin sebep olduğu; ölüm, hastalık ve ekonomik maliyetlerin azaltılmasında önemli bir faktördür. Bu tür vergilerin olumlu etkilerinin yanı sıra bazı olumsuz etkileri de bulunmaktadır. Örneğin, erdemsiz mallara uygulanan vergilerdeki artış kayıt dışılığı da artırmaktadır. Kaçak sigara ve alkol gibi ürünler üzerindeki ağır vergi yükü bu ürünleri kullananların kayıt dışılığı seçiminde oldukça önemli bir role sahiptir. Bunun önüne geçilebilmesi için, erdemsiz malların kullanımının önlenmesini veya azaltılmasını amaçlayan bir vergi politikası ile yasa dışı satışları durdurmaya yönelik özel politikalar gerekmektedir. Erdemsiz malların kullanımının önlenmesinde, yasa dışı erişimi azaltmaya yönelik belirli politikalar dikkate alınarak bu malların fiyatlarının ve vergilerin artırılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Erdemsiz Mal, Tütün ve Tütün Mamulleri, Özel Tüketim Vergisi, Türkiye.

Copyright

This work is licensed under
Creative Commons Attribution 4.0
International License

^a sbuyrukoğlu@cumhuriyet.edu.tr

^b 0000-0003-4335-1575

ozge_ank@hotmail.com

0009-0004-0639-3404

How to Cite: Buyrukoğlu S, Çetintaş Ö (2023) The Effect of Special Consumption Tax on Preventing the Consumption of Vice Goods: The Example of Tobacco and Tobacco Products, International Journal of Current Social Science, 2(2): 78-85

Giriş

Devletlerin vergi toplama gerekçelerinden birisi de tütün ürünleri, sigara ve alkol gibi erdemsiz malların tüketiminin önlenmesidir. Bu sayede hem gelir elde edilmekte hem de toplum sağlığı korunmuş olmaktadır. Gelişmiş ülkeler erdemsiz malların sağlığı etkileyen çeşitli hastalıklara (örn. sigaradan kaynaklı akciğer kanseri vb.) yol açtığı konusunda halkı bilinçlendirerek çeşitli önlemler almaya çalışmaktadır (Beşer ve Aşkan, 2019: 67-68). Türkiye'nin de içinde yer aldığı OECD ülkeleri bu vergiler yoluyla hem ciddi gelir artışları hem de daha sağlıklı bir toplum oluşturarak devletin sağlık harcamalarının azalmasını sağlamış olacaktır. Çünkü bu negatiflikler içselleştirilmediği sürece, sosyal maliyet özel tüketim maliyetinden çok daha fazla olacaktır.

Türkiye, Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi ve Küresel Tütün Salgını Raporu ile MPOWER paketinde yer alan maddeleri, 2008 yılında değiştirilen 4207 sayılı "Tütün Ürünlerinin Zararlarının Önlenmesi ve Kontrolü Hakkında Kanun" hükümleri ile büyük ölçüde karşılamıştır. Türkiye tütün kontrolü konusunda, dünyanın en ileri konumdaki ülkeleri arasında yerini almıştır. Bu kanuna göre, Türkiye'de kapalı alanlarda sigara içilmesine kısıtlamalar gelmiş, sigara içenlerin tedavisiyle ilgili düzenlemeler yapılmış, sigaranın zararlarının anlatılması için eğitim faaliyetleri planlanmış, reklam ve sponsorlukla ilgili engellemeler geliştirilmiş ve çocuklara sigara satışı yasaklanmıştır (Sayılı ve ark., 2017: 7). Alınan bu tedbirlerin yanı sıra özel tüketim vergisinin B sayılı cetveli kapsamında tütün ve tütün ürünleri üzerine konulan vergiler ile bu ürünlerin tüketiminin azaltılması hedeflenmiştir. Daha yüksek tütün fiyatlarına neden olan vergi artışlarının, tütün talebini azaltmak için hükümetlere sunulan en etkili müdahalelerden birisi olabileceği düşünülmüş olup uzun yıllar uygulamada yerini korumuştur. Bu çalışma kapsamında ise erdemsiz mal olarak nitelendirilen tütün ve tütün mamullerinin tüketiminin önlenmesine yönelik önemli bir kamusal tedbir olan özel tüketim vergisine ve bu verginin olası etkilerine değinilmiştir.

Bu çalışma Doç. Dr. Selçuk Buyrukoğlu danışmanlığında Özge Çetintaş tarafından hazırlanan "Erdemsiz Malların Tüketiminin Önlenmesine Yönelik Vergi Politikaları" başlıklı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

Erdemsiz Malların Teorik Olarak Değerlendirilmesi

Erdemsiz mallar devletin, toplum sağlığı ve ahlaki açısından zararlı olduğu için üretimini ve tüketimini kontrol altında tuttuğu mallar şeklinde tanımlanabilir (Pehlivan, 2011:44). Zararlı özel mallar olarak da adlandırılan erdemsiz mallar, erdemli malların tam tersidir. En iyi örnek ise alkol, sigara ve tütün ürünlerinin kullanımının sınırlandırılması veya ülkemizde uyuşturucu kullanımının yasak olmasıdır (Pehlivan, 2011: 44).

Erdemsiz mallar, devlet denetimine tabi olmadıklarında tüketimde aşırı talep doğmasına sebep

olurlar (Çomaklı ve ark., 2017: 46). Erdemsiz malların üretimi de tüketimi de negatif dışsallığın ortaya çıkmasına neden olur. Bu malların kullanımını azaltmak amacıyla tüketiciden vergi alınır. Üretimini yaparak çevreye zarar veren üreticiye ise idari ve mali yaptırım uygulanır.

Ülkemizde, erdemsiz mallar kategorisinde yer alan tütün ve tütün ürünlerinin kullanımının %80 düzeyine yükselmesi sonucu, 1996 yılında 4207 sayılı "Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanun" yürürlüğe girmiş ve tütün kullanımının kontrol altına alınması bakımından temel atılmış, ancak kanunun uygulanması noktasında güçlükler oluşmuştur. Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 03 Ocak 2008 tarihinde kabul edilen 5727 sayılı "Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun" özel hukuk kişilerine ait olan lokantalar ile kahvehane, kafeterya, birahane gibi eğlence hizmeti verilen işletmelerde tütün ürünlerinin tüketilmemesi ile ilgili hükmünde 19 Temmuz 2009 tarihinde yapılan değişiklik ile ikamet edilen konut dışında kapalı alanların tamamında sigara yasağı getirilmiştir. Ayrıca, 27 Ekim 2010 tarihinde hizmete açılan "ALO 171 Sigara Bırakma Hattı" ülkemizde hizmet vermeye başlamış olup sigara bırakma polikliniklerinde uygun görülen kişilere 2015 yılından itibaren ücretsiz ilaç tedavisi uygulanmaya başlanmıştır. Alkol tüketimini düşürmek için de 07.11.2011 Tarihli Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkilerin Satışına ve Sunumuna İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik kapsamında alkollü içkilerin reklamının yapılmasına ilişkin sınırlandırmalar getirilmiştir. 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınlar Hakkında Kanun'un 8. maddesi kapsamında da yayınların alkol, tütün ürünleri ve uyuşturucu madde ve bağımlılık yapan diğer maddelerin kullanımını ve kumar oynamaya teşvik edici şekilde olmaması gerektiği ifade edilmiş olup, 11. maddede de "alkol ve tütün ürünleri için hiçbir şekilde ticarî iletişime izin verilemez" hükmü gereğince radyo ve televizyon kanallarında alkol ve tütün ürünlerinin reklamı tamamen yasaklanmıştır. 11 Haziran 2013 tarihinde ise 6487 sayılı Bazı Kanunlar ile 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile daha kapsamlı bir düzenlemeye gidilerek alkollü içkilerin reklamı, satışı ve piyasaya sunulmasına ilişkin farklı kısıtlar belirlenmiştir. Erdemsiz mallar üzerinde uygulanan sansür ile paternalizm arasında ilişki kurmak zor görülse de devletin yaptığı kısıtlama ile söz konusu mallara özenilmemesi sağlanmakta ve bilgi sahibi olunmasının önüne geçilmektedir. Bu sayede toplum sağlığı korunarak devletin sağlık için yaptığı harcama düşecek ve dolayısıyla devlete ödenmesi gereken miktar da düşecektir (SBB, 2021).

Erdemsiz Mallara İlişkin Kamu Tedbirleri

İdari Tedbirler

Dünya erdemsiz malların tüketiminin zararları hususunda fikir birliğine vararak ulusal ve uluslararası düzeyde önlemlerin alınmasına ilişkin savaş vermeye başlamıştır. Bu kapsamda farklı yöntemlere

başvurulmakta olup, günümüzde sigara, alkol ve uyuşturucu ile mücadele verilmektedir. Uluslararası kulvarda da en önemli temsilci Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) olmuştur. Türkiye’de de erdemsiz malların tüketiminin önlenmesi amacıyla yapılan çalışmalar Osmanlı dönemine kadar dayanmaktadır. Osmanlı Devleti döneminde İstanbul’da yaşanan büyük yangın, IV. Murad’ın tütün, alkol ve kahvehaneleri yasaklamasının sebebi olarak kabul edilmektedir. Yangının çıkış sebebi olarak da alkollü yeniçerilerin attıkları tütün olduğu iddia edilmiştir (Kavaklı Demir, 2020: 13).

Ülkelerin erdemsiz malların kullanımını önlemek için başvurduğu başka yöntemlerden biri de alkol ve sigara gibi maddelerin reklamlarını yasaklayarak kitlesel iletişim yoluyla halkın bilinçlendirilmesini sağlamak olmuştur. Ülkemiz de bu bağlamda uluslararası çerçevede yapılan Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi’nin taraflarından olmuş ve MPOWER paketinde belirlenen stratejileri uygulamaya koymuştur (Uğur ve ark., 2010: 2).

Türkiye’nin 1996 yılında tütün ile başladığı bu savaş meyvelerini vermeye başlamış ve günümüze ulaşan bir başarı söz konusu olmuştur. Bu süreçte Türkiye Tütün Kontrol Ölçeği kapsamında 34 Avrupa ülkesi içerisinde ülkemiz 2010 yılında 4. sırada, 2013 yılında da bir sıra geriye düşerek 5. sırada yerini almıştır. 2008-2012 yılları arasında yaşanan müspet düşüş ile ülkemizde başarı elde edildiği görülmüştür (Aytaç ve Kılıç, 2015: 6).

Türkiye’nin bu alanda gerçekleştirdiği uygulamalar incelendiğinde taraf olunan birçok anlaşma olduğu görülmektedir. “Tütün ve Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine dair Kanun” 1996 yılında yürürlüğe girmiş olup, 2002 yılında da “Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkiler Piyasası Düzenleme Kurulu (TAPDK)” kurulmuş bulunmaktadır. Tütün ürünleri üzerinden yapılan destek alımları da yine 2002 yılında kaldırılmış ve tütün ekimi yapılan alanlar daraltılarak üretimde düşüş sağlanmıştır. Tütün kontrolü üzerine yapılan bir diğer anlaşma olan “Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi” Dünya Sağlık Asamblesinde 21 Mart 2003 tarihinde Cenevre’de imza altına alınarak kabul edilmiştir. Bahsi geçen sözleşmenin ihtivası tütün ürünlerinin kontrolü üzerinedir. Ülkemizde 2004 yılında bu sözleşmeyi imzalayarak yürürlüğe koymuştur. Ayrıca ülkemizde sigara kullanımının önlenmesi amacıyla Sağlık Bakanlığı tarafından 2006-2010 yılları arasında “Ulusal Tütün Programı” da hazırlanmıştır. Mezkûr program ile tütün üretmektense, üreticilere alternatif ürün üretimi yapmaları için teşvik verilmiştir. 19 Ocak 2008 tarihinde de ev haricinde kapalı ortamlarda tütün kullanımı yasaklanmış olup, ülkemizde 19 Temmuz 2009 tarihinden itibaren kanun yürürlüğe girmiştir. Türkiye gerçekleştirilen uygulamalar ile bu konuda ne kadar hassasiyetle davrandığını ve kararlı olduğunu ortaya koymuştur (Uğur ve ark., 2010: 4).

Bunların yanı sıra ülkemizde 27 Ekim 2010 tarihinde “ALO 171 Sigara Bırakma Danışma Hattı” oluşturulmuştur. Bu hat sigarayı bırakmak isteyen vatandaşlar için destek hattı olup, sigarayı bırakma aşamasında yönlendirme sağlama ve motive etme görevini üstlenmiştir. Sağlık Bakanlığı desteği ile vatandaşların sigara tüketimi

sonlandırılarak maddi ve manevi kazanç elde etmeleri sağlanmıştır. Hastanelerde Sigara Bırakma Poliklinikleri de mevcut olmakla birlikte özel sağlık kuruluşları da aynı görevi yürütmektedir. Bu hususta vatandaşlara psikolojik tedavi hizmeti ve ücretsiz ilaç kullanım seçeneği de sunulmuştur. Ülkemiz Sağlık Bakanlığı ve diğer birçok bakanlığın desteği ile 01.07.2015 tarihinde “191 Uyuşturucu ile Mücadele Danışma ve Destek Hattı” da kurulmuştur. Bu hat ile vatandaşlar ve kamu kurumları arasında köprü kurularak desteğe ihtiyacı olan vatandaşların hizmete kolay ulaşabilmeleri amaçlanmıştır. Uyuşturucu bağımlılığından kurtulmak isteyen vatandaşların yanı sıra alkol bağımlılığı kapsamında da hizmet vermektedir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından da “UYUMA” isimli mobil bir program oluşturulmuş olup, bu uygulamada hedef vatandaşların ihbarı ile uyuşturucu ticaretinin önlenmesi amaçlanmıştır (Kavaklı Demir, 2020: 16-17).

Mali Tedbirler

Paternalist devlet anlayışını benimseyen devletler, kamu sağlığını korumak için birtakım çalışmalar yapmaktadır. Türkiye’de erdemsiz mal ve hizmet grubunda bulunan alkol ve sigara tüketimini azaltmak amacıyla bu ürünler üzerinden yüksek miktarda vergi alınmaktadır. Toplanan bu vergiler süreç içerisinde devlet tarafından kamu harcamalarını finanse etmede ve çeşitli politikaları gerçekleştirmede kaynak olarak kullanılır ve böylece vergilerin mali amacı ortaya çıkar. Vergilerin mali amacının yanı sıra ekonomik istikrarı sağlamak, kaynak dağılımında etkinliği sağlamak ve gelir dağılımında adaleti sağlamak gibi pek çok amaçları da vardır. Ayrıca vergiler toplumun refah düzeyini artırmak, toplum sağlığını korumak gibi amaçlara da sahiptir. Devletler vatandaşların sağlığını tehlikeye atan olumsuz mal ve hizmetlerin üretim veya tüketimini kontrol altında tutmak için birtakım önlem alırlar. Ülkemizde adı Özel Tüketim Vergisi olan ÖTV de bu amaçla uygulanmaktadır (Kavaklı Demir, 2020: 17).

Bilindiği üzere vergi, kamu giderlerini karşılamak ve sosyo-ekonomik yapının gerektirdiği tedbirleri almak üzere, mali gücü olanlardan, onların bu güçleriyle orantılı olarak alınan karşılıksız ve zorunlu ödemelerdir (Oktayer ve Susam, 2007: 111-112). Vergiler tarihsel süreçte kamu harcamalarının finanse edilmesi için kullanılan bir araç iken ilerleyen dönemde ise sosyal amaca hizmet etmeye başlamıştır. Özellikle gelişmekte olan ülkelere göz atıldığında sosyal politikaların uygulanması için en fazla özel tüketim vergisi alındığı görülebilmektedir. Özel tüketim vergileri sosyal amaca hizmet etmenin yanında negatif dışsallığa sebep olan ürünlerin tüketimini en aza düşürmek gayesi de taşımaktadır. Zira negatif dışsallık yayan ürünlerin devletleri ekonomik zarara uğrattığı bir gerçektir (Çetin ve Özkan, 2018: 272).

Devletlerin toplum sağlığı ve çevre kirliliğinin önlenmesi için aldığı vergiler günah vergisi olarak adlandırılmaktadır. Günah vergisi birçok ülke tarafından alınmakta olup ülkemizde ise günah vergisi alınmamaktadır. Ancak, ülkemizde sigara ve alkol üzerinden alınmakta olan özel tüketim vergisi, adı her ne

kadar günah vergisi olarak söylenirse de günah vergisi olarak değerlendirilmektedir. Bu vergi türünün günah vergisi olarak değerlendirilmesinin sebebi ise zararlı mallar üzerinden alınmasıdır. Günah vergileri, zevk veren ve bağımlılık yapan, aynı zamanda insan yaşamına uygun olmayan ve negatif dışsallığa sebep olan bütün faaliyetler üzerinden alınmaktadır. Söz konusu faaliyetler de alkol ve tütün kullanımı, şans oyunları oynamak ve çevreye zarar vermek olarak örneklendirilebilir. Bu vergi ile zararlı maddelerin tüketimi düşürülürken aynı zamanda gelir elde edilmektedir (Sandalcı ve Sandalcı, 2018: 1-2).

Ülkemizin vergi sisteminde, zararlı mallar üzerinden alınan özel tüketim vergisinin (ÖTV) günah vergisi olarak görülmesinin sebebi, Taylar (2010: 439-440) tarafından şu şekilde değerlendirilmiştir: Kapsamına almış olduğu mal veya hizmetlerin genel tüketim vergisine nazaran daha sınırlı oluşudur. Bu özelliğiyle kapsamına aldığı mal ve hizmetlerin genişliği bakımından genel bir tüketim vergisi olan katma değer vergisinden ayrılmaktadır. Genel tüketim vergileriyle, üretimi ve üretimdeki firmaların örgütlenişini sarsmadan ve gelir dağılımını bozmadan yüksek miktarda gelir toplama amacı güdüldürken, özel tüketim vergilerinde gelir amacının yanı sıra, sosyal faydası olmayan, hatta zararlı olduğu düşünülen bazı mal veya mal grupları vergilendirilmektedir.

Erdemsiz Malların Tüketiminin Önlenmesine Yönelik Vergiler

Erdemsiz mallar üzerinden alınan vergiler bütün ülkelerde önemli gelir kaynağıdır. Erdemsiz malların vergilendirilmesinde uygulanan teknikler, kamu gelirlerini ve satış fiyatlarını önemli ölçüde etkilemekte ve hatta kaçakçılığı teşvik etmektedir. Vergi artışları fiyatları yükselteceğinden erdemsiz mallara olan talebi azaltacaktır. Herkesin vergi ödediği paternalist devlet anlayışına göre, erdemsiz malları tüketenlerin dışsal maliyetlerini içselleştirmeleri gerekmektedir. Erdemsiz mallar üzerinden alınan vergilerle negatif dışsallıkların önlenmesi amaçlanmaktadır. Uygulanan vergiler sayesinde erdemsiz malların tüketimi azalacak, hastalıklar ve ölümlerde azalmalar olacak, sağlık sektörüne yapılan kamu yatırımları başka kanallara aktarılabilir ve devletin gelirlerinde önemli artışlara sebep olabilecektir (Uğur ve Kömürcüler, 2010: 342-343).

Erdemsiz mallardan biri olan tütünün vergilendirilmesi, kapsamlı bir tütün kontrol stratejisinin önemli bir bileşenidir. Araştırmaların çoğu, artan vergiler yoluyla sigara fiyatlarını artırmanın gençler, genç yetişkinler ve düşük sosyoekonomik statüdeki kişiler arasında sigara içmeyi azaltmak için oldukça etkili bir önlem olduğunu ortaya koymuştur. Spesifik çalışmalara ihtiyaç duyulmasına rağmen, tütün vergilendirmesi başarıyı artırmak için kilit bir politika önlemdir. Özellikle yüksek gelirli ülkelerde son otuz yılda sigara içmeyi azaltmada önemli adımlar atılmıştır. Bununla birlikte, sigara içmenin sağlık üzerindeki etkisi, zorlayıcı bir küresel sağlık sorunu olmaya devam etmektedir. Ekonomik literatür, tütün vergilendirmesinin sigara içmenin sağlık

üzerindeki sonuçlarını iyileştirmedeki etkinliğini anlamada benzersiz ve önemli katkılarda bulunmuştur. Tüketicilere daha yüksek sigara fiyatları şeklinde yansıtılan artan tütün vergileri, sigara içenler veya sigara içmeyi düşünenler için ekonomik bir caydırıcılık sağlamaktadır. Daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulmasına rağmen, tütün vergilendirmesi başarıyı sağlamak için kilit bir politika önlemdir (Bader ve ark., 2011: 4130-4131).

Tütün kullanım yaygınlığını azaltmak ve tütün kullanımına başlamayı önlemek için, eğitim ve toplum çapında tütün kontrol girişimleri uzun yıllardır uygulanmaktadır. Zamanla, bu girişimler, tipik olarak devlet düzeyinde organize edilen ve finanse edilen daha kapsamlı tütün kontrol programlarına dönüşmüştür. Tütünle ilgili hastalıkları, sakatlıkları ve ölümleri azaltmayı amaçlayan bu devlet programları genellikle işleyen altyapı, idari ve yönetim desteğinin yanı sıra gözetim ve değerlendirmeyi içermektedir (Taurus ve ark., 2018: 1).

Erdemsiz Mallar Kapsamında Türkiye’de Uygulanan Özel Tüketim Vergisi

Türkiye’de erdemsiz mal ve hizmetlerin tüketiminin azalmasına ya da önlenmesine yönelik en uygun ve etkin vergi türü “Özel Tüketim Vergisi” dir. Bu vergi üzerinden sosyal faydası olmayan, hatta zararlı olduğu düşünülen bazı mallar vergilendirilmektedir. Özel tüketim vergisi içerisindeki tam olarak erdemsiz mallara yönelik liste, III sayılı listedir ve paternalist devletin en güzel örneğini sergilemektedir (Buyrukoğlu ve ark., 2016: 16).

Türkiye’de özel tüketim harcamalarını vergilendirmeyi amaçlayan 4760 sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanunu, 12.06.2002 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir. Özel bir harcama vergisi olan özel tüketim vergisi, başlıca dört listede belirlenen mallar üzerinden alınmaktadır (Hayrulloğlu, 2015: 89). Sigara ve alkol üzerinden alınan ÖTV Türkiye’de düzenleyici vergiler arasındadır.

Üretimden sonra veya üretimin belirli bir aşamasında alınmayıp tek tek belirlenen bazı ürün ve hizmetlerden alınan vergilere, özel tüketim vergisi denilmektedir. Özel tüketim vergisi ekonomik sürecin üretim ve dağıtım aşamasında veya bunların sadece birinden belirlenen bazı mal ve hizmetlerden alınan vergidir. Özel tüketim vergisi belirli mal ve hizmet gruplarına uygulanmakta olup, böylece bir ülke ekonomisinde üretilen değerlerle, ithal edilen bazı mal ve hizmetler özel tüketim vergisinin konusunu oluşturmaktadır (Karakoç, 2002: 109). Türkiye’de ÖTV Kanunu, verginin tanımı, konusu ve içeriğine ilişkin düzenlemeler 2002 yılında Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Bu kanun genel olarak aşağıdaki hususları taşımaktadır (Resmi Gazete, 2002):

“Özel Tüketim Vergisi Kanunu'nun 1. Maddesinde (1) numaralı fıkrası uyarınca, bu Kanuna ekli (III) sayılı listede yer alan malların ithali veya imal edenler tarafından teslimi ile ÖTV uygulanmadan önce müzayede yoluyla satışı bir defaya mahsus olmak üzere ÖTV'ye tabidir” Kanun maddesine göre verginin konusu;

a) (1) sayılı listedeki malların (akaryakıt ve petrol ürünleri) ithalatçıları veya rafineriler dahil imal edenler tarafından teslimi,

b) (II) sayılı listedeki mallardan (motorlu taşıt araçları) kayıt ve tescile tabi olanların ilk iktisabı,

c) (II) sayılı listedeki mallardan kayıt ve tescile tabi olmayanlar ile (III) (kola, tütün ve alkollü içecekler) ve (IV) sayılı listelerdeki (havyar, kürk, itriyat ve parfümeri çeşitleri) malların ithalatı veya imal ya da inşa edenler tarafından teslimi,

d) (1), (III), (IV) sayılı listelerdeki mallar ile (II) sayılı listedeki mallardan kayıt ve tescile tabi olmayanların ÖTV uygulanmadan önce müzayede yoluyla satışı, bir defaya mahsus olmak üzere ÖTV'ye tabidir.

Ülkemizde elde edilen özel tüketim vergilerinin özelliklerini şu şekilde sıralamak mümkündür (Karakoç, 2002: 110):

- Özel tüketim vergileri, bir taraftan gelir toplama diğer taraftan tüketicilerin harcama şeklini etkilemesi yönüyle önemlidir.
- Özel tüketim vergilerini uygulamak kolaydır. Talep esnekliği düşük mallara optimum miktarda ÖTV uygulandığında mali anestezi ilkesine uygun olması gerekir. Gelir arttırıcı etkisi vardır, tahsil kolaylığı fazladır ve bu nedenle tercih edilmektedir. Vergiye tabi mallarda (alkol, akaryakıt ve tütün gibi) fiyat değişimlerinde daha az duyarlı mallar seçilmelidir.
- Özel tüketim vergisi bir gider vergisidir. Dolaylı vergiler grubuna girmektedir. Mal ve hizmetlerin fiyatları içine gizlenmiştir.
- Toplum tarafından lüks olarak görülen malların vergi kapsamına alınmasında veyahut artan oranlı vergilendirilme usulünde kullanılmasında gelir dağılımını düzeltici etki yapacağı söylenebilir.
- Özel tüketim vergileri kişilerin gelirlerinden değil malların alımından alınan bir vergi olduğu için, bireylerin fiili satın alma gücüne dikkat çekmektedir. Paranın marjinal faydası ne olursa olsun, vergi aynı kalacağından, ihtiyaç maddelerinde (dayanıklı tüketim maddeleri gibi) verginin adaletsizliği daha belirgin olarak görülmektedir.
- Özel tüketim vergisine konu olan malların topluma zararı göz önünde bulundurulduğunda tüketimini sınırlandırmak veya malların alınmasını caydırmak için yüksek vergiler öngörülmektedir.
- Özel Tüketim Vergisi, Katma Değer Vergisinden farklı olarak tek safhalı bir vergi türüdür.

ÖTV'nin fonksiyonunu sadece kamu giderlerini karşılamak düşüncesi ile açıklamak yetersizdir. Bu açıklamaya göre vergi kamu kamu harcamalarını karşılamasının dışında başka amaçlarla da alınması verginin mali olmayan fonksiyonu veya "mali olmayan fonksiyonu" olarak da adlandırmak mümkündür (Pehlivan, 2011: 107).

Verginin toplanma amacı üç madde halinde sıralanabilir. Bunlar; ekonomik, mali ve sosyal amaçlardır. Vergiler ekonomik amacına göre; devlet ekonomik hedeflere ulaşmak için, ekonomik müdahalelerde bulunur. Devletin tüketim vergisi uygulamasında,

ekonomi politikası bakımından, gelir kaynaklarının dağılımında adaletin sağlanması ve daha etkili kaynak dağılımını sağlamak amaçlanmıştır (Eker, 1998: 130).

Tarihi açıdan bakıldığında vergilendirmenin asıl amacı, kamu harcamalarını karşılayabilmek için devlete gelir sağlamaktır. Toplanan vergiler devletin hazinesinde süreklilik sağladığı için mali amacı gerçekleşmiş demektir (Özkar, 2004: 7). Bu açıdan bakıldığında ÖTV'de gelir sağlamak amacıyla mali amaç için kullanıldığı söylenebilir. ÖTV'nin gelir amacından ziyade sosyal ve teknik amaç için kullanıldığını söylemek mümkündür. Verginin yeniden formüle edilmesinde ve uygulamaya konulmasında titiz olmak gerekmektedir. Aksi durumda gelir vergisi sağlansa da ekonomik açıdan etkin durum bozulur ve vergi adaleti zarar görebilir (Önder, 2002: 8).

Erdemsiz bir mal olan alkol ve sigara tüketiminin vergilendirilmesinin temel amacı, bu ürünleri kullananların kullanmayanlar üzerinde oluşturdukları negatif dışsallıkları düzeltmek, dışsallık sorununa bağlı olarak oluşacak başarısızlıklarda, devletin ekonomiye belli araçlarla müdahale ederek bu aksaklıkları çözüme ulaştırabilmesidir. Devletin alkol ve sigara tüketiminin neden olduğu negatif dışsallıkların içselleştirilmesinde kullanılan en etkin çözüm yöntemlerinden birisi vergilerdir. Pigoucu vergiler olarak bilinen vergilerin bu amacı bir mal veya hizmetin dışsal maliyetini marjinal özel maliyetine dahil etmektir. Bu marjinal vergi oranının dışsallığın marjinal maliyetine eşit olması ile sağlanır. Ancak burada dışsal maliyetin nasıl belirleneceği ve verginin dışsal maliyete eşit bir oranda uygulanıp uygulanmayacağı belirlenmelidir (Taghiyev, 2020: 22).

Erdemsiz Mallar Üzerinden Alınan Özel Tüketim Vergisinin Etkileri

Özel tüketim vergisi, bütün dünyada erdemsiz mallar üzerinden en çok alınan vergilerden birisidir. Özel tüketim vergisinin vergi gelirleri, vergi adaleti, tüketim davranışları ve daha birçok alan üzerinde etkileri bulunmaktadır.

Alkol, tütün ve uyuşturucu madde bağımlılığı "davranışsal bağımlılıklar" kapsamında ele alınmaktadır (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2018: 3). Alkol ve tütün ürünlerinin zararlı kullanımı hem bireylere hem de toplumun geneline sosyal ve ekonomik yönden çeşitli zararlar vermektedir (WHO, 2022). Örneğin alkolün zararlı kullanımı, aile üyeleri, arkadaşlar, hatta yabancı kişilere de zarar verebilir. Erdemsiz malların zararlı kullanımı, genel olarak toplum üzerinde önemli bir sosyal maliyettir. Sosyal maliyetler, erdemsiz malların tüketiminin toplumun maddi refahı üzerindeki olumsuz ekonomik etkisidir (Sangamithra ve ShanmugaPriyaa, 2016: 78).

Bu zararlı etkilerin önüne geçilmesi için dünya genelinde devletler vatandaşlarından vergi almakta ve birtakım prosedürler izlemektedir. Bu doğrultuda erdemsiz mallar üzerinden alınan Özel Tüketim Vergisinin birtakım etkileri söz konusudur. Türkiye'de erdemsiz mallar üzerinden alınan özel tüketim vergisinin vergi geliri üzerindeki etkileri, tüketim davranışları üzerindeki etkileri

ve vergi adaleti üzerindeki etkilerine aşağıda ayrıntılı olarak değinilmiştir.

Erdemsiz Mallar Üzerinden Alınan Özel Tüketim Vergisinin Vergi Geliri Üzerine Etkisi

Özel tüketim vergisinin tahsil edilme yöntemi ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Üretilen mal ve hizmetlerin satışı sırasında vergi tek aşama uygulanır. Verginin tek aşamada alınmasının asıl sebebi vergi piramitleşmesinin önüne geçmektir. Ülkelerin vergi kanunlarında özel tüketim vergileri dağınık şekilde yer almaktadır. Dağınık şekilde bulunan vergi maddelerinin birbirleri ile uyumlu maddelerini bütün haline getirerek özel tüketim vergi sistemi oluşturulur. Özel tüketim vergilerini kapsam bakımından sadece mal ve hizmetlerle kısıtlamak doğru değildir. Ancak özel tüketim vergilerinin listede yer alan mal ve hizmet konuları üzerine yoğunlaşması verginin geleneksel konuları arasında yer aldığına yönelik görüş birliğini ortaya çıkarmıştır (Cnossen, 1977: 11-12).

Örneğin tütün ürünleri fiyatlarını artıran tütün vergilerinde yapılan önemli artışlar, mevcut tütün kullanıcılarını sigarayı bırakmaya teşvik etmekte, potansiyel kullanıcıların tütün kullanımına başlamasını engellemekte ve kullanmaya devam edenler arasında tüketimi en fazla gençler ve yoksullar üzerinde azaltmaktadır. Tütün vergilerindeki önemli artışlar, oldukça etkili bir tütün kontrol stratejisidir ve halk sağlığında önemli gelişmelere yol açar. Sağlık üzerindeki olumlu etkisi; tütün vergisi artışlarından elde edilen gelirlerin bir kısmı diğer sağlıkla ilgili faaliyet ve programları desteklemek için kullanıldığında daha da büyüktür. Sonuç olarak, düşük gelirli ve orta gelirli ülkelerden çok sayıda araştırma, tütün tüketim vergilerinin tütün kullanımını azaltmak için güçlü bir araç olduğunu ve aynı zamanda güvenilir bir devlet geliri kaynağı sağladığını açıkça göstermektedir (Chaloupka ve ark., 2012).

Chaloupka ve ark. (2002) başka bir çalışmada, genel olarak alkollü içki fiyatlarındaki artışların, alkol kullanımı ve suistimalinin sonuçlarının yanı sıra, içki ve ağır içki tüketiminde azalmaya yol açtığı sonucuna varmıştır. Bu sonuç, aşağı doğru eğimli talep eğrisi olarak adlandırılan ve bir ürünün fiyatı arttıkça o ürünün talep edilen miktarının düştüğünü belirten temel bir ekonomi yasasıyla uyumludur. Alkol fiyatı, tüketim vergisi politikaları yoluyla manipüle edilebildiğinden, alkol fiyatı ve alkol tüketimi arasındaki ilişkiye ilişkin bulgular, alkol tüketimini ve bunun olumsuz sonuçlarını azaltmakla ilgilenen politika yapıcılar için açıkça geçerlidir. Bu bulgular göz önüne alındığında, alkollü içecek fiyatlarındaki artışlar, alkol tüketimini ve sonuçlarını azaltmak için etkili bir politika olarak görünmektedir. Chaloupka ve ark. (2010) bir başka çalışmada sigara tüketim vergisinin fiyatlar, gelirler ve sigara içimi üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Buna göre, sigara üzerindeki özel tüketim vergisinin, nispi vergiye kıyasla, maliye politikasının yanı sıra halk sağlığı hedeflerine ulaşmak için daha verimli bir politika aracıdır. Üreticilerin pazar gücü ve sigara tüketicilerinin davranış tepkileri, düzenlemenin etkinliği üzerinde önemli bir rol oynadığından, tüm tütün ürünleri üzerinde dengeli bir vergi yapısı ve fiyat manipülasyonunu azaltmaya yönelik tamamlayıcı politikalar prosedürü büyük ölçüde kolaylaştırıcaktır.

Erdemsiz Mallar Üzerinden Alınan Özel Tüketim Vergisinin Tüketim Davranışları Üzerine Etkisi

Vergiler, hükümetlerin gelir sağlayan en önemli araçlarındandır ve bireylerin kullanılabilir gelirlerini azaltmaktadır. Vergilerin bireyler üzerindeki etkileri, bireylerin demografik özelliklerine (yaş, gelir, eğitim durumu, cinsiyet vb.) göre farklılık gösterebilmektedir. Özellikle de bireylerin eğitim durumunun belirleyici nitelikte olduğunu söylemek mümkündür. Dolaylı veya dolaysız vergiler, bireylerin tutum ve davranışları üzerinde kısıtlayıcı etkiler oluşturmaktadır. Özellikle de davranışları etkilemeye yönelik olan, alkollü içecekler, tütün ürünleri gibi mamuller üzerinden alınan özel tüketim vergileri, bireylerin vergilere olan tutumlarında daha belirgin hale gelmektedir (Gergerlioğlu, 2015: 21; Gergerlioğlu, 2014: 47).

Sigara ve alkol tüketiminin psikolojik belirleyicilerini anlamak önemlidir. Alkol tüketimi gibi sağlıkla ilgili davranışları tahmin etmek için yaygın olarak kullanılan bir insan davranışı modeli, planlı davranış teorisidir. Bu model, davranışın en önemli belirleyicisinin kişinin davranışı gerçekleştirme niyeti olduğunu öne sürer. Sırasıyla, niyetin belirleyicileri olarak üç değişken tanımlanmıştır. Bunlar; tutum, öznel norm ve algılanan davranışsal kontroldür. Tutumlar, bireyin davranışı gerçekleştirmeye yönelik olumlu veya olumsuz değerlendirmesidir. Öznel normlar, bir bireyin davranışı gerçekleştirmesi için sosyal onay veya onaylanmama algılarını yansıtır. Algılanan davranışsal kontrol, bireyin içsel ve dışsal engeller karşısında davranışsal performans üzerindeki kontrol algısını temsil eder (Cooke ve ark., 2014: 2). Bu noktada, erdemsiz mallar üzerinden alınan vergilerin bireyin alkol veya tütün ürünlerini bırakmaya yönelik olumlu bir tutum oluşturmaya yardımcı olabilir. Örneğin, tüketim vergilerinin sigara içenlerin davranışları üzerindeki etkileri uzun süredir tartışılmaktadır. Hükümetler, sigara tüketimini (sigara içenlerin sayısı ve içilen sigaraların sayısı) azaltmak ve risk altındaki toplulukları sigaraya başlamaktan caydırmak amacıyla, sigara üzerindeki vergilerde birçok artış getirmektedir (Sylvain, 2008: 88). Alkol ve tütün ürünlerinin tehlikeleri hakkında bilgilendirme, olumlu inanç ve tutumları teşvik etmenin temelini oluşturabilir. Yapılan araştırmalar, bu ürünlerin zararları konusunda farkındalığın artmasının tüketimi azaltabileceğini ve bu zararlı maddeleri bırakma niyetini artırabileceğini göstermektedir (Yang ve ark., 2010: 438).

Özel tüketim vergileri bireylerin psikolojilerini olumsuz yönde etkileyebilir. Vergilerin gönüllülük esasına göre toplanması ve hükümetlerin vergiler konusunda birtakım hususları göz önünde bulundurması gerekmektedir. Özellikle alkollü içecekler ve tütün ürünleri üzerinden alınan yüksek vergilerin güçlü bağımlılıklar karşısında bu ürün kullanıcılarını kayıt dışına yönlendirebilmektedir. Ayrıca alınan yüksek vergiler içsel motivasyonu da olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Gergerlioğlu, 2015: 21).

Daha yüksek tütün vergilerinin gelir ve halk sağlığı üzerindeki etkilerine ilişkin kanıtlara rağmen, vergileri artırmanın önünde genellikle ekonomik argümanlara dayanan birçok engel bulunmaktadır. Bazı araştırmalarda, (Çetin ve Özkan, 2018; Hayrulloğlu, 2015) uygulanan vergi politikaları sonucunda ÖTV artışının tüketimi azalttığını fakat kaçakçılığın önüne geçilemediğini ifade etmek mümkündür.

Erdemsiz Mallar Üzerinden Alınan Özel Tüketim Vergisinin Vergi Adaleti Üzerine Etkisi

Küreselleşme ile birlikte özel tüketim vergisinin amacında değişiklik yaşanmış; mali amaçtan ziyade negatif dışsallıkların içselleştirilmesi ile birlikte, gelir dağılımında adaletin sağlanması için, fayda ilkesinin uygulanması açısından fiskal amaçlar ön plana çıkmıştır. Erdemsiz mal ve hizmetlerin kontrol altına alınması için günah vergileri araç olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Özel tüketim vergisinin gelir dağılımı skalasında, adaleti sağlama amacına uygun olması için üst gelir gruplarında bulunan lüks mal ve hizmetlerin konuda yer alması gerekir. Devlet lüks tüketim mallarını vergiye tabi tutarken kaynak dağılımı etkisinin devam etmesini göz ardı ederek gelir dağılımını düzenli yapmayı hedefler (Batirel, 2007: 140).

Lüks tüketim malları üzerinden alınan vergiler faydası açısından, kamu harcamaları aracılığı ile toplumun her kesimine yayıldığından gelir dağılımında adaletin sağlanmasına katkıda bulunur. Bu tür vergiler alt gelir gruplarına transfer harcamalarının aktarılması açısından beklenen etkiyi artırır. Fakat lüks mal ve hizmetlerden alınan vergiler vergi sisteminde dar tabanı oluşturduğu için özel tüketim vergilerinin tek başına çok fazla etkili olduğu söylenemez. Bu açıdan bakıldığında artan oranlı gelir vergisine uygulanan vergi sistemi lüks vergilerin başarısını artırır. Lüks mal ve hizmetler üzerinden alınan vergi, vergi yükünün dağılımında artan oranın etkisi olacağı düşünülmektedir (Turhan, 2020: 188).

Gelir uygulamalarında üst gelir gruplarının bütçesinde yer alan mücevher, kürk, yat ve pahalı araçlar gibi mallardan alınan vergiler daha büyük paya sahip iken, alt gelir gruplarının harcama kalemlerinde zorunlu tüketim malları daha büyük bir paya sahiptir. Dahası lüks mallar üzerinden yüksek oranda vergi alınması toplumdaki gelir dağılımındaki eşitsizliğin alt gelir grupları tarafından güzel karşılanması için, daha iyi hizmet edeceği düşünülmektedir. Buna paralel olarak lüks olarak tabir edilen mallarda, alt gelir gruplarının ilgi gösterdiği bu aşamada yüksek vergi oranının gelir dağılımında adaleti bozacağı durumlarında olabileceği unutulmamalıdır (Bulutoğlu, 2004: 358).

Sonuç

Erdemsiz mallar üzerinden alınan vergiler, ülkeden ülkeye farklılık göstermekle birlikte, mali amacının yanı sıra paternalist devlet anlayışı gereği bu tür malların tüketimini azaltmayı hedefleyerek mali olmayan amaca da hizmet etmektedir. Devletler bu mallar üzerindeki ağır vergi yükünün devlete getireceği ciddi tutarlardaki vergi

geliri ile negatif dışsallıklar neticesinde ortaya çıkaracağı kamu harcamalarını karşıladıklarında vergilerin mali amacı cazibesini kaybetmektedir. Özellikle sağlık harcamalarının artması ile birlikte erdemsiz mallar üzerinden tahsil edilen vergiler devlet hazinesine katkı sağlayamamaktadır.

Bu çalışma kapsamında, erdemsiz malların tüketiminin önlenmesine yönelik olarak uygulanan vergi politikaları ÖTV çerçevesinde ele alınmıştır. Diğer taraftan bu vergilerin ortaya çıkardığı bazı olumsuz sonuçlara yer verilmiştir. Özel tüketim vergisi uygulamasının asıl amacının toplum sağlığı yararının gözetilmesi olduğuna dikkate alındığında, özellikle sigara ve alkol tüketiminde kaçakçılık miktarındaki artış son derece endişe verici boyuttadır. Erdemsiz malların kullanımının önlenmesine yönelik vergilerdeki artışlar yasa dışı yönelimi arttırmaktadır. Dolayısıyla sigara ve alkol gibi ürünler üzerindeki ağır vergi yükü, bu ürünleri kullananların kayıt dışı seçiminde oldukça önemli bir role sahiptir. Bunun önüne geçilebilmesi için, erdemsiz malların kullanımının önlenmesini veya azalmasını amaçlayan bir vergi politikası ile yasa dışı satışları durdurmaya yönelik özel politikalar gereklidir. Erdemsiz malların kullanımının önlenmesinde fiyatlarının ve vergilerin artırılması, politika yapıcılarının yasa dışı erişimi azaltmaya yönelik belirli politikaları dikkate almalarını gerektirebilir.

Literatürde günah vergileri olarak adlandırılan ve erdemsiz malların tüketimini azaltmayı hedefleyen vergiler, Türkiye’de özel tüketim vergisi öncülüğünde uygulanmaktadır. Özel Tüketim Vergisi Kanununun içeriği dört farklı listeden oluşmakla birlikte ekli (III) sayılı listesinin (A) ve (B) cetvelleri erdemsiz malların tüketimini konu almaktadır. (A) cetvelinde; kolalı gazozlar ve alkollü içkilere yer verilirken, (B) cetvelinde; puro, sigarillo, sigara, nargile tütünü, enfiye veya çiğnemeye mahsus tütün gibi tütün mamullerine yer verilmektedir. Temel olarak bireylerin sağlığının bozulmasına yol açan bu ürünler devletin sağlık harcamalarının da artmasına sebep olmaktadır.

Sonuç olarak, erdemsiz mallar üzerindeki yüksek vergiler bu tür malların tüketiminin sebep olduğu; ölüm, hastalık ve ekonomik maliyetlerin azaltılmasında önemli bir faktördür. Erdemsiz mallar üzerinden alınan vergiler, bu vergilerin daha yüksek fiyatlara sebep olması, kullanıcılarını bırakmaya teşvik etmektedir. Ayrıca potansiyel kullanıcıların da başlamasını engellemekte ve kullanmaya devam edenler arasında tüketimi azaltmaktadır. Türkiye’nin de içinde yer aldığı OECD ülkeleri bu vergiler yoluyla hem ciddi gelir elde etmekte hem de ortaya çıkardığı negatif dışsallıkların azalmasında etkili olmaktadır. Çünkü bu negatif dışsallıklar içselleştirilemediği sürece, sosyal maliyet özel tüketim maliyetinden çok daha fazla olacaktır.

Kaynakça

- Aytaç, D. ve Kılıç, S. (2015). Mpower Politikalarının Genç Sigara Kullanıcılarının Sigara İçme İsteği Üzerindeki Etki Düzeyi Farklılıklarının Nörogörüntüleme Teknikleriyle Analiz

- Edilmesine Dair Deneysel Bir Çalışma. SÜ İİBF Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi(29), 1-37.
- Bader, P., Boisclair, D. and Ferrence, R. (2011). Effects of Tobacco Taxation and Pricing on Smoking Behavior in High Risk Populations: A Knowledge Synthesis. International Journal of environmental research and public health, 8, 4118-4139.
- Batirel, Ö. F. (2007). Kamu maliyesi ve yönetimi. İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayınları.
- Bulutoğlu, K. (2004). Kamu Maliyesine Giriş. İstanbul: Batı Türkeli Yayıncılık.
- Buyrukoğlu, S., Bozdoğan, D. ve Köktaş, A. (2016). Paternalist Devlet Anlayışının Bir Gereği Olarak Günah Vergileri: Türkiye Örneği. Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 9(3), 15-31.
- Chaloupka, F., Grossman, M. and Saffer, H. (2002). The effects of price on alcohol consumption and alcohol-related problems. Alcohol Research and Health, 26(1), 22-34.
- Chaloupka, F., Peck, R., Tauras, J., Xu, X. and Yurekli, A. (2010). Cigarette excise taxation: the impact of tax structure on prices, revenues, and cigarette smoking. National Bureau of Economic Research, NBER Working Paper No. 16287, 1-42.
- Chaloupka, F., Yürekli, A. and Fong, G. (2012). Tobacco taxes as a tobacco control strategy. Tobacco Control, 21, 172-180.
- Cnossen, S. (1977). Excise systems: a global study of the selective taxation of goods and services. Baltimore: The John Hopkins University Press.
- Cooke, R., Dahdah, M., Norman, P. and French, D. (2014). How well does the theory of planned behaviour predict alcohol consumption? A systematic review and meta-analysis. Health Psychology Review, 1-20.
- Çetin, M. ve Özkan, E. (2018). Türkiye’de Vergi-Tüketim İlişkisi: Alkol ve Tütün Ürünlerine Yönelik Bir Saha Araştırması. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21(40), 271-288.
- Çomaklı, Ş., Turan, D. ve Doğruyol, C. (2017). Kamu Maliyesi (4 b.). Ankara: Savaş Yayınevi.
- Eker, A. (1998). Kamu Maliyesi. İzmir: Anadolu Matbaacılık.
- Gergerlioğlu, U. (2014). Tütünlü Ürün ve Alkollü İçecek Vergilerinin Tutumlar Üzerindeki Etkilerinin Eğitim Faktörü Perspektifinde Ampirik Analizi. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonometri ve İstatistik Dergisi(21), 47-68.
- Gergerlioğlu, U. (2015). Bireysel Psikolojik Unsurlar Bağlamında Özel Tüketim Vergilerinin Değerlendirilmesi. IAAOJ, Social Science, 3(1), 19-28.
- Hayrulloğlu, B. (2015). Türkiye’de Tütün Mamulleri ve Alkollü İçeceklerde Özel Tüketim Vergisinin Başarısı. Journal of Life Economics (JLE), 89-111.
- Karakoç, G. (2002). Özel tüketim Vergisinin vergi sistemimizdeki Yeri ve Önemi. Vergi Denetmenleri Derneği(64), 109-118.
- Kavaklı Demir, E. ve Çelikay, F. (2020). Paternalist Anlayış Perspektifinden Erdemsize Mallar ve Kamu Müdahalesi: Ampirik Bir Değerlendirme. Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi (The Journal of Social Economic Research), 20(39), 53-69.
- Oktayer, N. ve Susam, N. (2007). Tasarruf- Yatırım – Sermaye Hareketleri İlişkisinin Türkiye Örneğinde Değerlendirilmesi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9(2), 19-54.
- Önder, İ. (2002). Özel Tüketim Vergisi. Mükellefin Dergisi(111), 8-10.
- Özkara, M. (2004). Türk Vergi Sisteminde İstisna ve Muafiyet Uygulamalarının Vergilemenin Mali Amacı Bakımından Değerlendirilmesi (Cilt 1595/844). Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Pehlivan, O. (2011). Kamu Maliyesi. Trabzon: Murathan Yayınevi.
- Sandalcı, U. ve Sandalcı, İ. (2018). Türkiye’de Günah Vergileri Kapsamında Özel Tüketim Vergisi Uygulaması ve Etkinliği. Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 4(4), 1-14.
- Sangamithra, A. and ShanmugaPriyaa, G. (2016). Socio and Economic Cost of Alcohol Abuse. Shanlax International Journal of Economics, 4(4), 78-84.
- SBB. (2021, 10 19). T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. <https://www.sbb.gov.tr/>. adresinden 2 Nisan 2022’de alınmıştır.
- Sylvain, S. (2008). The Effects of Excise Tax on Cigarette Consumption: A Divergence in the Behavior of Youth and Adults. The Michigan Journal of Business, 87-109.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2018). On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023). Ankara: Sağlıklı Yaşam ve Bağımlılıkla Mücadele Çalışma Grubu. https://www.sbb.gov.tr/wpcontent/uploads/2020/04/SaglikliKliYasam_ve_BagimliliklaMucadeleCalismaGrubuBagimliliklaMucadeleAltCalismaGrubuRaporu.pdf adresinden 17 Nisan 2022’de alınmıştır.
- Taghiyev, R. (2020). Alkol ve Tütün Ürünleri Üzerinde Uygulanan Özel Tüketim Vergisinin Etkinliği: Türkiye ve Azerbaycan Örneği. Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Tauras, J., Xu, X., Huang, J., King, B., Lavinghouze, S., Sneegas, K. and Chaloupka, F. (2018). State tobacco control expenditures and tax paid cigarette sales. PLOS ONE, 13(4), 1-15.
- Taylar, Y. (2010). Vergi Teorisi Açısından Özel Tüketim Vergileri ve Türk Özel Tüketim Vergisi Uygulaması. Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 12, 435-467.
- Turhan, S. (2020). Vergi Teorisi ve Politikası (7 b.). İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkilerin Satışına ve Sunumuna İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik (RG. 07.01.2011/27808)
- Uğur, A. ve Kömürçü, E. (2010). Sigara Ve Alkol Üzerindeki Dolaylı Vergilerin Sağlık Harcamaları Üzerindeki Etkisi. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 20(4), 327-346.
- Uğur, A., Akdemir, E. ve Gürsel, E. (2010). Sigara ve alkol üzerindeki dolaylı vergilerin sağlık harcamaları üzerindeki etkisi. Ekonomi Bilimleri Dergisi, 2(1), 1-14.
- Yang, Y., Wang, J.-J., Wang, C.-X., Li, Q. and Yang, G.-H. (2010). Awareness of Tobacco-Related Health Hazards among Adults in China. Biomedical and Environmental Sciences, 23, 437-444.
- 4207 sayılı Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanun (RG. 26.11.1996/22829 (Değişiklik, 03.01.2008 tarih ve 5727 sayılı Kanun).
- 4760 sayılı ÖTV Kanunu, (R.G. 12.06.2002/24783).
- 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun (R.G. 03.03.2011/27863).
- 6487 sayılı Bazı Kanunlar ile 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararıyla Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (RG. 24.05.2013/28647)